

CICÉRON *Tusculanes*, II, paragraphes 35-36

La vertu est toute dans l'effort

L'orateur et homme d'État bien connu, endeuillé par des chagrins personnels (mort de sa fille, échec de son deuxième mariage, disgrâce politique), médite sur la souffrance et sur la façon de la surmonter avec philosophie.

(35) Interest aliquid inter laborem et dolorem. Sunt finitima omnino, sed tamen differt aliquid. Labor est functio quaedam vel animi vel corporis gravioris operis et muneris, dolor autem motus asper in corpore alienus a sensibus. Haec duo Graeci illi, quorum copiosior est lingua quam nostra, uno nomine appellant. Itaque industrios homines illi studiosos vel potius amantes doloris appellant, nos commodius laboriosos ; aliud est enim laborare, aliud dolere. O verborum inops interdum, quibus abundare te semper putas, Graecia ! Aliud, inquam, est dolere, aliud laborare. Cum varices secabantur Gaius Mario, dolebat ; cum aestu magno ducebat agmen, laborabat. Est inter haec quaedam tamen similitudo ; consuetudo enim laborum per passionem dolorum efficit faciliorem.

(36) Itaque illi qui Graeciae formam rerum publicarum dederunt, corpora juvenum firmari labore voluerunt. Quod Spartiatae etiam in feminas transtulerunt, quae ceteris in urbibus mollissimo cultu

parietum umbris occuluntur.

Illi autem voluerunt nihil horum simile esse

*apud Lacaenas virgines,
quibus magis palaestra, Eurota, sol, pulvis, labor,
militia in studio est quam fertilitas barbara.*

Ergo his laboriosis exercitationibus et dolor intercurrit non numquam, impelluntur, feriuntur, abjiciuntur, cadunt, et ipse labor quasi callum quoddam obducit dolori.